

ХУДОЖНЯ ОБРОБКА ШКІРИ. КЕПТАРІ.

Найяскравіше мистецтво обробки шкіри виявилось у декоруванні кушнірських виробів і тих, що служили доповненням до одягу, специфічність якого диктувалась видом сировини і способом її вичинки. Протягом багатьох століть майстри виробили багату ситему технічних засобів, орнаментально-композиційних та колористичних рішень декору, що відзначались локальними рисами. Мистецький хист гуцульських кушнірів виявився в оздобленні кожухів та кептарів.

Про кептарі з долини верхнього Пруту писалось дуже мало, а ті дослідники, що намагались охарактеризувати цей самобутній вид народного ужиткового мистецтва, часто-густо вдавались до помилкових суджень. Не можна, наприклад, погодитись з І.Карпинець, яка на Карпатологічній конференції в Ужгороді (1972) намагалась довести, що кептарі Яремчанського району, за винятком кептарів із Заріччя, по крою не різняться від інших кептарів прикарпатської Гуцульщини та що на цій території виділяються лише "старовинні" космацькі, косівські та верховинські типи кептарів, осторонь від яких стоять знову ж таки кептарі Заріччя. У дискусії, що розгорілась після доповіді І.Карпинець, учасники конференції звернули увагу на довільність висновків доповідача. Проте ці зауваги вона не врахувала і повторила свою помилкову думку у статті, що побачила світ у "Карпатском сборнике" (1976), виданому Міжнародною комісією для вивчення народної культури та побуту населення Карпат. Таким чином, хибні твердження потрапили в міжнародний науковий обіг.

Протягом останнього століття простежуються два періоди історії кептарів: перший до 1924-1918 років, другий – з 1920 років. Матеріалом для вивчення форми та оздоблення кептарів першого періоду послужили, насамперед, десятки фотографій, що збереглись у мешканців краю. На особливу увагу заслуговують знімки коломийського фотографа Кржа, зроблені в останній чверті XIX століття. Зокрема, один груповий знімок (близько 150 осіб) з Микуличина датується 1890 роком. Наявність фотознімків дає можливість при вивченні даного матеріалу застосувати так мало, на жаль, уживаний етнографами статистичний метод наукового аналізу. Для вивчення кептарів другого періоду, їх найновішої історії, велику користь дали як знімки з 1920-1940 років, що в достатній кількості зустрічаються майже в кожній родині, так і особисті дослідження фактичного матеріалу, зібраного краєзнавцем М.Клапчуком (1978).

Зібрані матеріали вказують на те, що до 1914-1918 років у селах Ворохта, Татарів, Микуличин, Ямна, Дора, Ланчин, Красна та Саджавка переважали кептарі, прикрашені спереду на пілочках плетінкою барвистих ремінців та вузькою аплікацією червоної або коричневої шкіри серповидної форми з набором мосяжних капслів та мосяжно-паперових і вовняних гудзиків. Кептарі цього типу мали аналогії у селах поблизу Пістиня та Косова, виготовлялись у басейні Рибниці і звідтіля розповсюджувались гірськими стежками та дорогами.

На території Делятина, Луга, Заріччя та, частково, в Білих Ославах вживались довгі делятинські кептарі, прикрашені плетінкою барвистих ремінців з парчею або 2-3 рядами вузьких зубчастих шкірочок з мосяжними каплями по краях пілок, а далі узорами з різнокольорових шовкових ниток та аплікацією червоної і коричневої шкіри чи тканини у формі широких серпів з набором мосяжних капслів та вовняних гудзиків, що подекуди звисають, а також трикутничками, шитими шовковою ниткою. Ці кептарі виготовлялись у Надвірній та Делятині, мали багато спільного з бундами Північно-Східної Бойківщини.

У Яблуниці, Вороненці та Поляниці здавна були поширені кептарі ясинського типу. У їхньому оздобленні іноді використовувалась плетінка ремінців та серповидна аплікація коричневої шкіри з мосяжними каплями, але над усім цим домінують шиті нитками стилізовані квіти та ланцюжки. Окрім цієї особливості ясинські кептарі

відрізняються від косівських та дялятинських відсутністю на нижніх ділянках пілок шкіряних "чоловічків" з набором капслів. Вони мають на тих же ділянках шиті нитками або шнуром стилізовані квіти. На грудях кептарів не смушок, а телячі шкірки, над якими звисають великі вовняні або шовкові кутаси.

Ясинські кептарі залишились в околицях Яблуниці і донині. Зате пізніше, в 1920-1930 роках з'явилися два нові типи кептарів, що привело до значних змін в ареалі раніше відомих там їх різновидів. Так, дялятинський тип зберігся лише в Делятині, Лузі і Заріччі, а косівський – у Красній, Ланчині, Добротові та Саджавці. У Микуличині, Ямній, Яремчі та Дорі поширився новий тип кептарів, що звався микуличинським.

Населення Ворохти і Татарова у 1920-1930 роках носило свої ворохтянські кептарі. Вони прикрашались аплікацією з ширших чи вужчих смуг коричневої або чорної шкіри та значно зредукованих серповидних шкірочок, густо натиканих геометричним орнаментом з мосяжних капслів.

Жителі Білих і Чорних Ослав, Чорного Поточу здебільшого вживали убогі на орнамент березівські кептарі. Вони не знали аплікації, а невеличкий орнамент виводили лише темно-червоними нитками.

Наведені дані спростовують помилкові погляди на кептарі з долини верхнього Пруту, хоча вони і були свого часу висловлені відомими дослідниками. Немає підстав говорити про однотипність кептарів, бо у верхів'ях Пруту побутувало 3-6 типів кептарів місцевого і немісцевого покрою, що значно відрізнялись один від одного. Одні з них давнього походження, а деякі (ворохтянський, микуличинський, космацький) виникли не раніше, як 60-80 років тому.

Вироби зі шкіри виготовляли А.Косило (писані ремені, ташки), В.Косило (писані ремені, ташки, постолі, які прикрашав мосяжними цвяшками з фігурними головками), М.Мельник (постоли) та М.Ясюк (постоли).